

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego: Europejska polityka kosmiczna

COM (2007) 212 wersja ostateczna

(2008/C 162/03)

Dnia 26 kwietnia 2007 r. Komisja, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie

komunikatu Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego: Europejska polityka kosmiczna

Sekcja Jednolitego Rynku, Produkcji i Konsumpcji, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 31 stycznia 2008 r. Sprawozdawcą był Joost VAN IERSEL.

Na 442. sesji plenarnej w dniach 13-14 lutego 2008 r. (posiedzenie z 13 lutego 2008 r.) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 145 do 1 — 4 osób wstrzymało się od głosu — przyjął następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 Ze względów strategicznych, politycznych i gospodarczych EKES wyraźnie opowiada się za niezależnym dostępem Europy do przestrzeni kosmicznej. Dlatego też popiera on politykę przedstawioną w dokumentach Rady ds. Przestrzeni Kosmicznej, Komisji i ESA ⁽¹⁾ w kwietniu i maju 2007 r.

1.2 Europejska polityka kosmiczna powinna służyć celom pokojowym, w tym zapewnieniu bezpieczeństwa zbiorowego.

1.3 EKES uważa, że europejska działalność w sektorze kosmicznym, niezależnie od tego czy prowadzi się ją na szczeblu krajowym, unijnym, czy też w ramach ESA, przyniesie widoczne korzyści w różnych dziedzinach, takich jak badania naukowe, tworzenie infrastruktury i potrzebnych danych, a także szereg zastosowań gospodarczych dzięki zintegrowaniu systemów kosmicznych i naziemnych.

1.4 Koncepcja ESA okazała się skuteczna. Powiązanie jej z działaniami Komisji ma wyzwolić i wyzwoli dodatkowy potencjał. Należy w tym celu wypracować procedury współpracy i podziału kompetencji oraz oszacować koszty dzielone między Komisję a ESA.

1.5 W kontekście światowych wydarzeń — w Stanach Zjednoczonych, Rosji, Japonii, Chinach i Indiach czy innych krajach wykonujących loty kosmiczne — konieczne jest podjęcie przez Europę jeszcze intensywniejszych działań w charakterze konkurenta i partnera w przestrzeni kosmicznej. Wymaga to jak najszybszego opracowania konkretnych programów oraz wdrożenia procedur decyzyjnych, które dotrzymają kroku procesom decyzyjnym innych podmiotów światowych.

1.6 Jednocześnie szybszy i wzajemnie uzgodniony proces decyzyjny stworzyłby lepsze możliwości ustalania, a następnie realizacji, misji zgodnych z potrzebami użytkownika.

1.7 Galileo i GMES to sztandarowe europejskie programy. Należy niezwłocznie zrealizować działania przewidziane w ramach programu Galileo.

1.8 Wpisanie „przestrzeni kosmicznej” w politykę wspólnotową i w VII program ramowy na rzecz badań i rozwoju musi prowadzić do wypracowania zintegrowanego podejścia wszystkich zaangażowanych dyrekcji generalnych Komisji. Takie rozszerzenie podstawy myślenia strategicznego w ramach

Komisji będzie miało pozytywny wpływ na zintegrowane podejście na szczeblu krajowym, którego niejednokrotnie brakuje. Pożądane jest stworzenie takiego wzajemnie uzgodnionego sposobu postępowania.

1.9 Wszystkie państwa członkowskie — także mniejsze i nowe — muszą odnieść korzyści z europejskiej polityki kosmicznej dzięki powstaniu wystarczających możliwości do wykorzystania ich kompetencji naukowych oraz wysoko wykwalifikowanych zasobów w sektorze przemysłowym, zarówno na etapach poprzedzających (*upstream*), jak i późniejszych (*downstream*).

1.10 W polityce przemysłowej ESA ⁽²⁾, opartej na zasadzie „sprawiedliwego zwrotu”, każdy kraj otrzymuje zwrot swojej inwestycji poprzez subskrypcje i koncesje. W wyniku tego stosunki pomiędzy rządami, ESA, przedsiębiorstwami prywatnymi i instytucjami badawczymi są odzwierciedleniem głęboko zakorzenionych wzorców.

1.11 Dotąd zasada sprawiedliwego zwrotu działała na korzyść europejskiej zdolności w dziedzinie polityki kosmicznej. Jednakże coraz większa dojrzałość tego rynku będzie wymagać większej elastyczności, gdyż ściśle ustalone zależności z reguły nie sprzyjają ożywieniu przemysłowemu. Z powodu wymogów rynku, potrzeb użytkowników oraz rozwoju usług oczekuje się, że szczególnie MSP będą właściwie reagować na nowe wymagania i możliwości pojawiające się w europejskiej polityce kosmicznej.

1.12 Z drugiej zaś strony nagłe zmiany ustalonych procedur i zależności mogą przynieść efekt przeciwny do zamierzonego, także biorąc pod uwagę duże dysproporcje w wysokości wkładów na rzecz ESA.

1.13 Dlatego też EKES opowiada się za otwartą, przejrzystą analizą i dialogiem w sprawie oczekiwanych osiągnięć Europy w perspektywie dziesięciu lat, które określają cele i odpowiadające im instrumenty instytucjonalne (dotyczące ESA, Komisji i państw członkowskich) niezbędne dla wypełnienia wspólnej skoordynowanej europejskiej misji. Dialog powinien m.in. dotyczyć sposobu finansowania agencji ESA, dynamicznego wkładu średnich przedsiębiorstw i utrzymania najwyższego poziomu konkurencji.

⁽²⁾ ESA ma swoją własną politykę przemysłową. Jej formy i treści nie powinno się mylić ze zorientowaną sektorowo polityką przemysłową Komisji.

⁽¹⁾ European Space Agency — Europejska Agencja Kosmiczna

1.14 W tym względzie zasadnicze znaczenie będzie miało także objęcie przez Komisję odpowiedzialności w zakresie zastosowań oraz promowania potrzeb użytkowników. EKES ufa, że Komisja zapewni otwartą dyskusję i zaangażowanie sektora prywatnego, w szczególności MŚP.

1.15 EKES zgadza się ze stanowiskiem Rady w sprawie znaczenia przestrzeni kosmicznej dla obronności i bezpieczeństwa. Wskazany byłby impuls do planowania przyszłych systemów, które prowadziłyby do zacieśniania związków pomiędzy krajami europejskimi.

1.16 Jako że granice pomiędzy zastosowaniami cywilnymi i wojskowymi zacierają się, należy czynić jak największy użytek z efektów ich podwójnego wykorzystania.

1.17 Wreszcie, aspektem o zasadniczym znaczeniu jest komunikacja. EKES jest zdania, że należy lepiej informować o korzyściach dla życia codziennego, jakie płyną z działań związanych z przestrzenią kosmiczną.

1.18 Dobrze ukierunkowane informowanie o europejskiej polityce kosmicznej powinno zachęcać młodzież do zainteresowania się tym sektorem, a szerzej — zwiększać w oczach młodzieży atrakcyjność zdobywania wykształcenia naukowego lub technicznego.

2. Nowe podejście do europejskiej polityki kosmicznej

2.1 Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia instytucje europejskie i krajowe grupy zadaniowe w coraz większym stopniu angażowały się w dyskusję na temat nowych kroków dotyczących przyszłości europejskiej polityki kosmicznej.

2.2 W kwietniu 2007 r. Komisja, w ścisłej współpracy z ESA⁽³⁾, opublikowała komunikat w sprawie polityki kosmicznej⁽⁴⁾ wraz z towarzyszącą mu oceną wpływu oraz szeroko zakrojonym programem działań zaplanowanych przez ESA, Komisję i państwa członkowskie.

2.3 W dniu 22 maja 2007 r. Rada ds. Przestrzeni Kosmicznej⁽⁵⁾ przyjęła rezolucję w sprawie europejskiej polityki kosmicznej opartą o komunikat Komisji.

2.4 Jak pokazują wyżej wymienione dokumenty, rosnące zainteresowanie tą tematyką wynika z szeregu czynników o charakterze światowym oraz ze strategicznych celów europejskich:

- potencjał tkwiący w usługach kosmicznych, które można wykorzystać — oprócz badań naukowych — zarówno do wszelkiego rodzaju zastosowań, jak i jako narzędzie wspomagające realizację wielu polityk europejskich, dotyczących np. środowiska, bezpieczeństwa, transportu, badań, pomocy na rzecz rozwoju, spójności czy edukacji;
- utrzymująca się potrzeba posiadania przez państwa europejskie niezależnego dostępu do przestrzeni kosmicznej, stanowiąca podstawowy warunek europejskiej polityki kosmicznej;

⁽³⁾ ESA (European Space Agency — Europejska Agencja Kosmiczna) jest organizacją całkowicie niezależną. Obecnie należy do niej 17 państw. Nie wszystkie państwa należące do ESA są członkami UE i nie wszystkie państwa członkowskie UE należą do ESA. ESA finansowana jest wspólnie przez jej członków; finansowanie to dzieli się na „program obowiązkowy” oraz programy fakultatywne.

⁽⁴⁾ COM(2007) 212 wersja ostateczna

⁽⁵⁾ Rada ds. Przestrzeni Kosmicznej złożona jest z Rady ds. Konkurencyjności i międzyrządowej Rady ds. Przestrzeni Kosmicznej, której zadaniem jest podejmowanie decyzji w sprawie polityki ESA.

- rosnąca liczba nowych krajów zaangażowanych w tę dziedzinę oraz potrzeba pełnienia przez państwa europejskie roli istotnego podmiotu będącego zarówno partnerem jak i konkurentem;

- przestrzeń kosmiczna jako źródło innowacji, konkurencyjności przemysłowej i wzrostu gospodarczego;

- wzmocnienie infrastruktury naukowej; społeczeństwo oparte na wiedzy i cele strategii lizbońskiej;

- potrzeba znalezienia zastosowań dla badań europejskich;

- wspomagająca i uzupełniająca rola technologii kosmicznej dla naziemnych technologii i zastosowań;

- znaczenie przestrzeni kosmicznej dla bezpieczeństwa i obronności Europy;

- nieostre granice pomiędzy cywilnym i wojskowym zastosowaniem technologii kosmicznych;

- świadomość, że poszczególne państwa członkowskie nie są w stanie sprostać wymogom wiarygodnej polityki kosmicznej, a tym samym

- potrzeba jasnego określenia zadań i kompetencji instytucji i organizacji europejskich w zakresie przestrzeni kosmicznej.

2.5 W 2003 r. i 2004 r. Komisja Europejska przedstawiła zieloną księgę i białą księgę w sprawie polityki kosmicznej. W obu tych dokumentach znalazły się wyraźne zarysy przyszłej polityki kosmicznej. Zawierały one wiele, niekiedy daleko idących, elementów, które zostały następnie przedstawione we wspomnianym wyżej komunikacie.

2.6 W rezolucji z dnia 22 maja Rada potwierdziła, że sektor kosmiczny jest „strategicznym zasobem przyczyniającym się do niezależności, bezpieczeństwa i dobrobytu w Europie, a także wpływającym na pozycję Europy w świecie”. Kluczowe znaczenie ma zintensyfikowanie współpracy europejskiej w celu świadczenia usług kosmicznych tak, by służyły obywatelom. Rada powiązała politykę kosmiczną ze strategią lizbońską i podkreśliła jej znaczenie dla wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

2.7 Rezolucja Rady podkreśla cel, jakim jest rozbudowa europejskiej przestrzeni badawczej i potwierdza współpracę pomiędzy ESA i Komisją, która ma przyczynić się do wzrostu skuteczności, zwiększenia finansowania programów europejskich i większej spójności pomiędzy technologią i jej zastosowaniem. Rozwój stosunków pomiędzy ESA i Komisją Europejską nastąpi na podstawie wiedzy wspartej doświadczeniami. Otwarta pozostaje jednak kwestia współfinansowania już istniejącej infrastruktury podstawowej (Kourou, Darmstadt).

2.8 Kluczowym zagadnieniem jest współpraca i podział pracy pomiędzy ESA i Komisją. ESA przoduje w dziedzinie badań i technologii, natomiast Komisja będzie odpowiedzialna za zastosowania odnoszące się do obszarów swojej własnej polityki, takich jak transport, środowisko, bezpieczeństwo i stosunki z krajami trzecimi oraz za określenie potrzeb użytkowników pozarządowych w zakresie wyższej jakości usług.

2.9 Efektywność kosztowa programów sektora publicznego wpłynie na konkurencyjność prywatnych przedsiębiorstw przemysłowych i handlowych. Ważną rolę odgrywają w szczególności małe i średnie przedsiębiorstwa oraz sektor dostawców. Jednocześnie Rada uznaje, że stosowana przez ESA polityka przemysłowa, a w szczególności zasada sprawiedliwego zwrotu, jest instrumentem zachęcającym do inwestycji i przyczyniającym się do zwiększenia konkurencyjności Europy.

2.10 Niewątpliwie rezolucja przyjęta w maju 2007 r. otwiera nowy etap, co spotkało się z entuzjastycznym przyjęciem ze strony głównych zaangażowanych podmiotów ⁽⁶⁾.

3. Uwagi ogólne

3.1 Sektor kosmiczny zmienia się w szybkim tempie. Podczas ostatniego dziesięciolecia EKES przyjął z zadowoleniem zieloną i białą księgę Komisji w sprawie polityki kosmicznej ⁽⁷⁾. EKES opiera także zdecydowanie nowe kroki podjęte przez Radę, Komisję i ESA w maju 2007 r. Znamienne jest, że przełom dotyczący polityki kosmicznej nastąpił na początku XXI wieku. Rozpoczyna się nowa era.

3.2 Światowe wydarzenia w sektorze kosmicznym mają implikacje o charakterze coraz bardziej strategicznym i technologicznym.

3.2.1 Polityka kosmiczna zyskuje niewątpliwie na znaczeniu, o ile nie jest ona wręcz nieodzowna dla realizacji celów o charakterze naziemnym. Innymi słowy, zastosowania kosmiczne mają kluczowe znaczenie dla realizacji celów ekonomicznych i społecznych jednoczącej się Europy.

3.2.2 W dziedzinie nauki i badań daje się wyraźnie zauważyć postęp, jeśli chodzi o astronomię i badania planetarne. ESA korzysta z istniejących już sieci, uzupełniając je o ukierunkowane programy i przeglądy partnerskie. W przeciwieństwie do świata nauki, sektor wojskowy w dalszym ciągu opiera się o systemy krajowe.

3.2.3 Pod względem strategicznym Europa musi zachować swoją niezależność wobec USA i Rosji oraz, w coraz większym stopniu, wobec Chin i Indii oraz innych krajów wykonujących loty kosmiczne — wszystkie one w kontekście kosmicznej występują jednocześnie jako konkurent i partner. Mówiąc bardziej ogólnie: pozycja Europy w świecie powinna zawsze być punktem wyjścia przy ustalaniu polityki kosmicznej.

3.3 Rezolucja Rady ds. Przestrzeni Kosmicznej z 22 maja 2007 r. i towarzyszące jej dokumenty, takie jak komunikat Komisji z 2007 r., ocena wpływu, oświadczenie dyrektora generalnego ESA oraz wstępny zarys wspólnego programu europejskiego uwzględniającego ESA, Komisję i państwa członkowskie,

⁽⁶⁾ Świadczą o tym m.in. tytuły komunikatów prasowych Komisji Europejskiej i ESA odnoszących się do wyników posiedzenia Rady ds. Przestrzeni Kosmicznej z dnia 22 maja 2007 r.: „Rada ds. Przestrzeni Kosmicznej przyjmuje z zadowoleniem historyczną europejską politykę kosmiczną” oraz „Europejska polityka kosmiczna staje się dziś rzeczywistością”.

⁽⁷⁾ Opinia EKES-u w sprawie komunikatu Komisji: „Europejski przemysł lotniczy i kosmonautyczny — sprostanie globalnym wyzwaniom”, sprawozdawca: Mario SEPI, Dz.U. C 95 z 30.3.1998, s. 11; Opinia EKES-u w sprawie: „Zielona księga — Europejska polityka kosmiczna”, sprawozdawca: Stéphane BUFFETAUT, Dz.U. C 220 z 16.9.2003, s. 19; Opinia EKES-u w sprawie białej księgi: „Plan działania w zakresie wdrażania europejskiej polityki kosmicznej”, sprawozdawca: Stéphane BUFFETAUT, Dz.U. C 112 z 30.4.2004, s. 9.

stanowią wielki krok naprzód, o ile weźmie się pod uwagę następujące fakty:

- od samego początku przepisy rynku wewnętrznego nie miały zastosowania do przestrzeni kosmicznej, co wynika z krajowych koncepcji strategicznych, programów i potrzeb wojskowych;
- występowało szereg poważnych różnic pomiędzy interesami poszczególnych krajów, ich zobowiązaniami finansowymi, celami technologicznymi i wynikami osiąganymi w sektorze przemysłowym;
- w związku z tym często przeważają odrębne krajowe struktury przemysłowe.

3.4 Umowa ramowa między ESA a Unią Europejską z 2003 r. ⁽⁸⁾ stworzyła podstawy dla zbieżnego planowania i działania w UE i w ESA. Obecnie Rada ustala globalne podejście mające na celu poprawę koordynacji i efektywności poszczególnych projektów, zarówno krajowych, międzyrządowych, jak i europejskich.

3.5 Zdaniem EKES-u, ważnymi aspektami są: rosnący konsensus i wspólna wizja wśród państw członkowskich, potwierdzenie współpracy pomiędzy Komisją a ESA oraz podział kompetencji pomiędzy tymi dwoma organami, co stwarza podstawę do zwiększenia finansowania ze środków UE, lepsza równowaga pomiędzy badaniami i rozwojem a ich zastosowaniem oraz, co najważniejsze, wyraźny zamiar umieszczenia potrzeb użytkowników na pierwszym planie, partnerstwa publiczno-prywatne, priorytety — szandarowe projekty — Galileo i GMES ⁽⁹⁾, w ramach europejskiej polityki kosmicznej.

3.6 Należy jednak zauważyć, że zamierzone działania są częścią długiego procesu, który z pewnością nie wszedł jeszcze w fazę końcową. Konkretne projekty i ścieżki finansowania nadal oczekują na opracowanie.

3.7 W 2005 r. całkowity budżet ESA, Eumetsat i państw członkowskich na działania związane z przestrzenią kosmiczną wyniósł 4,8 mld euro (z wyłączeniem KE) ⁽¹⁰⁾. W latach 2007-2013 KE przeznaczy zagwarantowaną sumę ponad 1,4 mld euro na działania i zastosowania związane z przestrzenią kosmiczną w ramach VII programu ramowego na rzecz badań i rozwoju. W skali ogólnosiwiatowej wysokość budżetu przeznaczonego badania przestrzeni kosmicznej sięga 50 mld euro. W przypadku USA budżet ten wynosi ok. 40 mld euro, z czego ponad 50 % przeznaczonych jest na cele wojskowe. Poza tym w USA wydatkowanie tychże środków odbywa się według całkowicie amerykańskiej koncepcji, co ma wpływ współpracę pomiędzy różnymi instytucjami a przedsiębiorstwami ⁽¹¹⁾. Przede wszystkim jednak Stany Zjednoczone to zamknięty rynek, dostatecznie wielki, by wspierać swój przemysł kosmiczny tak, by nie musiał on zwyciężać w konkurencji na międzynarodowym rynku komercyjnym.

⁽⁸⁾ Umowa ramowa między Wspólnotą Europejską a Europejską Agencją Kosmiczną z października 2003 r. ustanowiła metody działania oraz ściślejsze stosunki pomiędzy ESA a Komisją.

⁽⁹⁾ Globalny monitoring środowiska i bezpieczeństwa.

⁽¹⁰⁾ W tym: ESA — 2 485 mln euro, Eumetsat — 330 mln euro, państwa członkowskie (Francja, Niemcy, Włochy, Hiszpania) — 1 190 mln euro (projekty cywilne) i 790 mln euro (projekty wojskowe).

⁽¹¹⁾ Z drugiej jednak strony nie należy przeceniać skuteczności wspólnej koncepcji amerykańskiej i jej scentralizowanej formy. Poszczególne stany i przedsiębiorstwa wywierają wpływ na kształt umów i realizowane cele poprzez swoich przedstawicieli na Kapitolu oraz swoje lobby i sieci. Ponadto problemem NASA jest biurokracja i monopolistyczna pozycja tej agencji.

3.8 Europejskie działania w dziedzinie przestrzeni kosmicznej to kombinacja programów europejskich (międzyrządowych lub wspólnotowych) i krajowych. Rola ESA wykracza poza koordynację projektów i okazała się dotychczas niezwykle skuteczna. ESA to agencja badań i rozwoju, która buduje wielką i skuteczną infrastrukturę na szczeblu europejskim. W przestrzeni kosmicznej działają wielcy operatorzy europejscy związani z ESA: Arianespace, Eumetsat, Eutelsat. Oprócz tego niektóre państwa członkowskie realizują swoje własne programy oparte na krajowych tradycjach i celach technologicznych oraz politycznych, a w związku z tym także na ich możliwościach, sieciach i zastosowaniach. Struktura europejska składa się ze skomplikowanego systemu wspólnych i krajowych programów.

3.9 Jest prawdopodobne, że do ESA przystąpią nowe państwa członkowskie, przez co liczba krajów uczestniczących w tej organizacji wzrosłaby z 17 do 22 ⁽¹²⁾. Należy wykorzystać istniejące kompetencje naukowe i potencjał w zakresie wzmocnienia klastrów gospodarczych.

3.10 Całkiem możliwe jest pokrywanie się ze sobą programów krajowych i realizowanych przez ESA. Projekt o charakterze obronnym to dotychczas przeważnie projekty krajowe. Może to być przyczyną nieefektywności z uwagi na nieostre granice pomiędzy technologiami wojskowymi a celami cywilnymi. Nowe podejście globalne może przyczynić się do uzyskania większej spójności.

3.11 Plany budżetowe są uzależnione od infrastruktury i systemu gromadzenia danych. Efekty mnożnikowe osiągnięte dzięki zastosowaniom i usługom są tym większe, im lepsza jest organizacja powiązań z przedsiębiorstwami i z rynkiem. Dobrym przykładem pod tym względem jest projekt Eumetsat (operator satelitów meteorologicznych). Może on być użytecznym wzorem dla innych sektorów.

3.12 Biorąc pod uwagę ograniczenia budżetowe, pozytywnie należy ocenić fakt, że Europa koncentruje się na priorytetach i jest w pełni otwarta na współpracę międzynarodową. Współpraca międzynarodowa jest znaczącą wartością dodaną, przynoszącą niekiedy imponujące efekty mnożnikowe. Aby jednak Europa stała się dla krajów trzecich równorzędnym partnerem, obok realizacji priorytetów jej możliwości powinno się także wykorzystywać dla zaspokajania wymogów podstawowych.. Pożądane byłoby, aby wymogi te zostały powszechnie zaakceptowane, a następnie odpowiednio finansowane.

3.13 W opublikowanej niedawno opinii EKES w pełni popiera europejski projekt nawigacji globalnej — Galileo ⁽¹³⁾. Projekt Galileo zapewni większą precyzję pod względem pozycjonowania i uzyskiwania danych światowych do zastosowań cywilnych w wielu dziedzinach. Jest on porównywalny z istniejącym amerykańskim systemem GPS, ale jego możliwości będą większe.

⁽¹²⁾ Obejmuje ona także dwa kraje spoza UE, tzn. Szwajcarię i Norwegię.
⁽¹³⁾ Opinia EKES-u w sprawie Zielonej księgi w sprawie zastosowań nawigacji satelitarnej (sprawozdawca: Stéphane BUFFETAUT), CESE 989/2007 (dotychczas nieopublikowana w Dzienniku Urzędowym). Opinia ta omawia m.in. szereg aspektów, które zdaniem EKES-u powinny być zostać poruszone w zielonej księdze.

3.13.1 System Galileo potwierdzi pozycję państw europejskich jako niezależnego podmiotu w dziedzinie kosmosu.

3.13.2 Podstawy ekonomiczne były niewystarczające dla sektora poprzedzającego (*upstream*). EKES przyjmuje z zadowoleniem decyzję Rady w sprawie finansowania projektu Galileo oraz określenia programów, które powinno się bezzwłocznie zrealizować, aby stworzyć korzystne warunki dla sektora późniejszego (*downstream*) ⁽¹⁴⁾.

3.13.3 Poza przeszkodami utrudniającymi pomyślny rozwój partnerstw publiczno-prywatnych, które i tak są skomplikowanym zagadnieniem, istnieje szereg innych otwartych kwestii, które należy pilnie rozwiązać, aby doprowadzić do skutecznego zaangażowania partnerów prywatnych.

3.14 Oprócz już istniejących usług program GMES udostępni spójny zestaw coraz bardziej niezbędnych usług związanych z obserwacjami Ziemi. Przyczyni się on „do poprawy zdolności monitorowania i oceniania w polityce ochrony środowiska, a także do zaspokajania potrzeb w zakresie bezpieczeństwa ⁽¹⁵⁾”. Szybki rozwój wydarzeń na świecie pokazuje, jak bardzo potrzebne są nowe instrumenty pozwalające stawić czoła nowym wyzwaniom w dziedzinie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, zdrowia oraz bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego.

3.14.1 Wyzwania te dotyczą bardzo szerokiego spektrum zagadnień, które obejmuje m.in. klęski żywiołowe, konsekwencje zmian klimatycznych (emisje gazów i zanieczyszczenie powietrza), obronę cywilną i kontrole graniczne.

3.14.2 Odpowiednie zastosowania w tej dziedzinie są ukierunkowane na użytkowników (użytkownicy wywodzą się z bardzo różnorodnych kręgów, są wśród nich decydenci polityczni, dostawcy usług publicznych, przedsiębiorstwa i obywatele), co wskazuje na potrzebę zwiększonej koordynacji pomiędzy ESA, Komisją Europejską oraz państwami członkowskimi. Pożądane byłoby także, aby KE gromadziła informacje o potrzebach.

3.14.3 Usługi GMES przyczynią się do opracowania i realizacji polityki UE w różnych dziedzinach. Uwzględniając oczekiwaną wartość dodaną systemu GMES, przy zarządzaniu finansami (w 2009 r.) trzeba wziąć pod uwagę finansowanie operacyjne usług i zastosowań kosmicznych wspierających politykę wspólnotową.

3.14.4 Także w przypadku infrastruktury GMES odpowiedzialność za rzetelne i trwałe gromadzenie danych ponosi szczebel rządowy. W związku z tym należy stworzyć warunki dla udziału przedsiębiorstw prywatnych w tym procesie.

3.15 Galileo, GMES oraz pozostałe programy pokazują, że polityka kosmiczna zaczyna sprawnie funkcjonować i wspiera aktualne osiągnięcia i zastosowania technologiczne. Pomoże to w stosowaniu nowych metod analizy, przewidywaniu i rozwiązywaniu problemów społecznych.

⁽¹⁴⁾ W tym kontekście nowa tendencja polega na tym, że europejski prąd *downstream* łączy się w ramach organizacji Galileo Services (GS) oraz EARSC (*European Association for Remote Sensing Companies* — Europejskie Stowarzyszenie Przedsiębiorstw Teledetekcyjnych).

⁽¹⁵⁾ Komunikat w sprawie europejskiej polityki kosmicznej, s. 6.

3.16 Ważne jest, że wszystkie — także mniejsze i nowe — państwa członkowskie odnoszą korzyści z europejskiej polityki kosmicznej. Zaangażowanie wszystkich państw członkowskich leży także we wspólnym interesie UE.

3.17 Nowe państwa członkowskie z pewnością skorzystają z zastosowań. Ponadto powinno się stwarzać im możliwość wnoszenia wkładu w postaci ich kompetencji naukowych oraz wysoko wykwalifikowanych zasobów przemysłowych, co wzmocni ich potencjał.

4. Zarządzanie

4.1 Rada ds. Przestrzeni Kosmicznej zebrała się po raz pierwszy w listopadzie 2004 r. w celu omówienia i promocji europejskiej zbieżności i programów. EKES wyraża nadzieję i zaufanie, że wytyczne przedstawione przez Radę w maju 2007 r. stworzą pożądane ramy dla polityki kosmicznej odpowiadającej europejskim ambicjom.

4.2 Poprawa warunków instytucjonalnych jest zawsze niezbędna dla postępu. W związku z tym EKES przyjmuje z zadowoleniem rosnące zaangażowanie się Rady i Komisji w kwestie dotyczące przestrzeni kosmicznej, a także przewidywaną, dobrze określoną współpracę i podział kompetencji pomiędzy ESA oraz Komisję.

4.3 Rada ds. Przestrzeni Kosmicznej stanowi pożądane forum dla dyskusji na temat podejścia międzypaństwowego i wspólnotowego, które należy skutecznie ze sobą powiązać.

4.4 Umieszczenie „przestrzeni kosmicznej” w polityce wspólnotowej i w VII programie ramowym na rzecz badań i rozwoju (jako osobny obszar tematyczny „Przestrzeń kosmiczna”) musi stać się zauważalne poprzez zamierzone zaangażowanie wszystkich odpowiednich dyrekcji generalnych. To zintegrowane zaangażowanie poszerzy także podstawę myślenia strategicznego. Pod tym względem z pewnością korzystne będą szczególnie kompetencje UE w zakresie przestrzeni kosmicznej, które określone zostały w nowym traktacie.

4.5 Porządek prawny, często pomijany, wymaga szczególnej uwagi. W przypadku USA istniejący porządek prawny ogranicza się do pojedynczego państwa, a tym samym stanowi naturalne ramy dla konkretnych działań i odnośnych uregulowań. Natomiast w skomplikowanym kontekście europejskim, obejmującym ESA, Komisję i suwerenne państwa członkowskie, brakujące porządku prawnego o wyraźnie ustalonej strukturze, co nie sprzyja osiągnięciu zamierzonych efektów. Mając na uwadze rozszerzenie działań związanych z przestrzenią kosmiczną w UE, tym bardziej niezbędne staną się spójne i logiczne ramy prawne oraz instytucjonalne.

4.6 Odpowiedzialność Komisji za zastosowania i za zaangażowanie różnych dyrekcji generalnych będzie miało pozytywny wpływ na dyskusję i współpracę z sektorem prywatnym. W ten sposób powstaną nowe możliwości dla opracowywania projektów zorientowanych na użytkownika.

4.7 Należy w tym miejscu wspomnieć o stworzonej przez nowy traktat możliwości połączenia urzędu Wysokiego Przedstawiciela ds. Zagranicznych w Radzie z urzędem wiceprzewodniczącego Komisji. Funkcje te sprawowałyby jedna osoba.

4.8 Jednym z głównych uzasadnień dla europejskiej polityki kosmicznej jest fakt, że myślenie strategiczne Komisji będzie miało pozytywny wpływ na zintegrowane podejście na szczeblu krajowym, którego niejednokrotnie brakuje. Zaangażowanie dyrekcji generalnych Komisji będzie także korzystne dla tworzenia sieci (potencjalnych) użytkowników w administracjach krajowych.

4.9 Z tego samego powodu w najwyższym stopniu godne pochwały jest utworzenie biura ds. MES w Dyrekcji Generalnej ds. Przedsiębiorczości.

4.10 Zaangażowanie Komisji sprawia, że polityka kosmiczna uzyskuje status polityki wspólnotowej. Przyczyni się to do poprawy postrzegania korzyści płynących z „przestrzeni kosmicznej” przez obywateli.

4.11 Świat „kosmosu” był dotąd zbyt odizolowany i nie informowano o nim odpowiednio. Aby informowanie o tych zagadnieniach przez Komisję i Radę było skuteczne, powinno się podkreślać skutki płynące z działań w przestrzeni kosmicznej dla społeczeństwa. Dobrze ukierunkowana informacja powinna obejmować także zachęty dla młodzieży do zainteresowania się przestrzenią kosmiczną, a szerzej — do zdobywania wykształcenia naukowego lub technicznego.

4.12 EKES podkreśla wielkie znaczenie systematycznej i w pełni przejrzystej oceny oraz prawidłowego wdrożenia. Złożone zależności pomiędzy ośrodkami badawczymi, władzami publicznymi w UE i państwach członkowskich oraz przedsiębiorstwami prywatnymi, a także skomplikowane ustalenia finansowe i organizacyjne wymagają monitorowania. W przypadku dynamicznych interakcji efektem skutecznego monitorowania będą przejrzystość i ewentualnie uproszczenie, nowe poglądy i nowe projekty oraz ich finansowanie.

5. Zasada sprawiedliwego zwrotu a sektor prywatny

5.1 Strategiczne koncepcje i programy w państwach członkowskich, konkretny kształt stosunków w poszczególnych krajach z przedsiębiorstwami prywatnymi, współpraca międzyrządowa wewnątrz UE i poza jej granicami oraz działania ESA jako międzyrządowej agencji ukierunkowanej na rozwój technologiczny ilustrują zasadę sprawiedliwego zwrotu, która polega na tym, że każdy kraj otrzymuje zwrot swojej inwestycji w działalność ESA w formie kontraktów dla swoich przedsiębiorstw poprzez skomplikowany schemat subskrypcji i koncesji. W obecnych warunkach polityka przemysłowa agencji ESA odnosi sukcesy.

5.2 Tym samym stosunki pomiędzy rządami, instytucjami badawczymi, ESA i przedsiębiorstwami prywatnymi odzwierciedlają głęboko zakorzenione wzorce, także z uwagi na fakt, że sektor przestrzeni kosmicznej to ograniczony i wysoko wyspecjalizowany rynek.

5.3 Decydującymi czynnikami, które należy wziąć pod uwagę, są:

- potrzeba wzmocnienia obecności Europy w świecie;
- wykorzystanie „wszechświata” dla potrzeb cywilnych i celów pokojowych, w tym zapewnienia bezpieczeństwa zbrojowego;

- uczestnictwo UE i Komisji w sensie politycznym i finansowym w wielu dziedzinach;
- zwiększony nacisk na zastosowania i potrzeby użytkowników, tzn. zmiana priorytetów z rozwoju technologii na wymogi rynku;
- nowa rola przedsiębiorstw prywatnych.

5.4 Rada opowiada się za utrzymaniem zasady „sprawiedliwego zwrotu” w przypadku ESA. Pod tym względem interesy państw będących członkami ESA nie są ze sobą zbieżne we wszystkich wymiarach. Należy przy tym zauważyć, że zasada ta przeszła już przemianę w kierunku elastyczniejszego i stopniowo modyfikowanego podejścia. Zdaniem EKES-u zasada sprawiedliwego zwrotu powinna być wystarczająco elastyczna, by w odpowiednim stopniu angażować wysoko wyspecjalizowane przedsiębiorstwa średniej wielkości, które działają (jeszcze) na skalę krajową.

5.5 W przypadku uczestnictwa Komisji oraz finansowania przez Komisję obowiązują dotychczas zasady unijne, tzn. polityka konkurencji oraz przepisy odnoszące się do zamówień publicznych. EKES z zadowoleniem przyjmuje fakt, że Komisja opracowuje właściwe instrumenty i reguły finansowania wspólnotowych działań w dziedzinie polityki kosmicznej, które uwzględniają specyfikę tego sektora i umożliwiają istnienie wyważonej struktury przemysłowej państw członkowskich w sektorze kosmicznym.

5.6 Istotną godną uwagi kwestią jest rola małych i średnich przedsiębiorstw w rozwoju usług. Należy wprowadzić rozróżnienie pomiędzy wielkimi przedsiębiorstwami, często działającymi na skalę międzynarodową, a dużą liczbą wyspecjalizowanych przedsiębiorstw średniej wielkości, przeważnie działających na skalę krajową, które szukają dla siebie możliwości rozwoju w europejskiej przestrzeni kosmicznej. Konsorcja tworzone przez MŚP potrzebują wsparcia.

5.6.1 Obserwuje się w każdym razie wzrost roli wyspecjalizowanych średnich przedsiębiorstw⁽¹⁶⁾. Tendencja ta będzie w tym sektorze prawdopodobnie przybierać na sile z powodu położenia nacisku na wymogi rynku i potrzeby użytkowników. Upowszechni się planowanie operacyjne i tworzenie projektów we współpracy ze średnimi firmami.

5.6.2 Do tej pory polityka kosmiczna była w znacznej mierze oddzielona od pozostałych sektorów gospodarki. Zmiana priorytetów, podejście horyzontalne i współpraca pomiędzy ESA a Komisją przyczynią się do powiązania ze sobą technologii, inwestycji publicznych i przedsiębiorstw prywatnych. GMES może wykorzystać doświadczenia Eumetsatu w zakresie rozwoju usług operacyjnych.

5.6.3 Jeśli chodzi o satelity, wprowadzenie planowania biznesowego, marketingu oraz komercyjne rozpowszechnianie może zainicjować dobre praktyki. Zintensyfikują się połączenia sieciowe z przedsiębiorstwami średniej wielkości.

⁽¹⁶⁾ Patrz opinia EKES-u w sprawie rozwoju łańcucha wartości i dostaw w perspektywie europejskiej i światowej (sprawozdawca: Joost VAN IERSEL), CESE 599/2007.

5.7 Należy dążyć do zintegrowania systemów kosmicznych i naziemnych, tak jak przewiduje to system GMES. Może nastąpić dalsza rozbudowa sieci inteligentnych czujników.

5.8 Zaangażowanie przemysłu wymaga dokładnego określenia popytu w UE. Wymogi związane z badaniami naukowymi, gromadzeniem danych i infrastrukturą, a także położenie większego nacisku na usługi i potrzeby użytkowników sprawiają, że istnieje konieczność stałych dostosowań pomiędzy nauką a zastosowaniami w całej Europie⁽¹⁷⁾.

5.9 Jak jednak zauważono poprzednio, dla prac nad zastosowaniami niezbędny jest rozwój technologiczny. Europejska platforma technologii kosmicznej (ESTP)⁽¹⁸⁾, będąca miejscem, gdzie spotykają się podmioty naukowe i przemysłowe, jest jedną z bardzo obiecujących platform, które można wykorzystać do określenia pożądanych technologii. Ma ona wyznaczyć długoterminowy program badań strategicznych. Istnieje także możliwość skorzystania z powiązań ESTP z innymi sektorami i obszarami przemysłu.

5.10 Dotąd zasada sprawiedliwego zwrotu działała na korzyść europejskiej zdolności w dziedzinie polityki kosmicznej. Jednakże coraz większa dojrzałość tego rynku będzie wymagać większej elastyczności, gdyż ściśle ustalone zależności z reguły nie sprzyjają ożywieniu przemysłowemu. Z powodu wymogów rynku, potrzeb użytkowników oraz rozwoju usług oczekuje się, że szczególnie MŚP będą właściwie reagować na nowe wymagania i możliwości pojawiające się w europejskiej polityce kosmicznej.

5.10.1 W związku z tym należy także brać pod uwagę duże dysproporcje w wysokości wkładu na rzecz ESA, w szczególności w przypadku nowych oraz mniejszych państw członkowskich, a także państw spoza UE (należących do ESA).

5.11 Dlatego też EKES opowiada się za otwartą, przejrzystą i analizą i dialogiem w sprawie oczekiwanych osiągnięć Europy w perspektywie dziesięciu lat, w celu zachowania i wzmocnienia jej pozycji w świecie. Należy w związku z tym ustalić, jakie cele i odpowiadające im instrumenty instytucjonalne (dotyczące ESA, Komisji i państw członkowskich) są potrzebne dla wypełnienia wspólnie uzgodnionej europejskiej misji, uwzględniając w tym także dynamiczny wkład średnich przedsiębiorstw i zagwarantowanie najwyższego poziomu konkurencji.

5.12 Wspomniana analiza i dialog powinny także dotyczyć sposobu finansowania ESA, a zwłaszcza konsekwencji opcjonalnych wpłat oraz możliwości przewidywania procedur i postępu w dziedzinie integracji wykorzystania usług sektora przestrzeni kosmicznej na rynku wewnętrznym UE. W dziedzinach, za które odpowiedzialne są dyrekcje generalne Komisji, należy opracować szczególne zasady finansowania oraz oszacować podział kosztów.

⁽¹⁷⁾ „[...] musimy skończyć z dwustronnym monologiem, w którym przemysł prosi instytucje o określenie swoich potrzeb, zaś instytucje proszą przemysł o zaproponowanie usług odpowiadających ich potrzebom”. Patrz pismo ASD-Eurospace z 20 lipca 2007 r. do komisarza Günthera Verheugena i Jeana-Jacquesa Dordaina z ESA.

⁽¹⁸⁾ Ang. *European Space Technology Platform* — platforma łącząca główne zainteresowane podmioty, w tym państwa członkowskie UE, ESA, europejski przemysł kosmiczny (ponad 100 przedsiębiorstw), Eurospace, laboratoria naukowe i uczelnie, krajowe agencje kosmiczne oraz 21 organizacji.

5.13 Także współczesna sektorowa polityka przemysłowa, opracowywana przez Komisję dla różnych sektorów, może okazać się pomocna, o ile uwzględni ona specyficzną charakterystykę sektora kosmicznego. Chodzi tu m.in. o potrzebę finansowania technologii i infrastruktury ze środków publicznych, rozwój prototypów, brak prawdziwego rynku w pewnych segmentach oraz aktywną politykę przemysłową związaną z przestrzenią kosmiczną, prowadzoną i finansowaną przez władze państwowe w USA i w innych krajach.

5.14 Jeśli chodzi o przemysł, w pierwszej kolejności pilne potrzebne jest skonkretyzowanie poglądów decydentów politycznych w odniesieniu do ambicji przemysłowych Europy.

6. Bezpieczeństwo i obronność

6.1 Rezolucja Rady podkreśla znaczenie przestrzeni kosmicznej dla bezpieczeństwa i obronności. Wspólna strategia dotycząca europejskich możliwości militarnych jest przedmiotem coraz szerszej dyskusji.

6.2 Dyskusja ta wpisuje się w pożądaną rozwój wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa EKES przyjmuje z zadowoleniem stopniowo akceptowany wniosek, iż bezpieczeństwo nie powinno już być odrębnym działem polityki, lecz kombinacją różnych środków polityki inicjowanych przez instytucje europejskie i rozwijanych w ich ramach ⁽¹⁹⁾.

6.3 Trzeba mieć na uwadze fakt, iż granice pomiędzy zastosowaniami cywilnymi i wojskowymi zacierają się. Należałoby podkreślić możliwość osiągnięcia wzajemnych korzyści przy realizacji zapotrzebowań obu sektorów. Z wyników europejskich misji cywilnych mogą także korzystać systemy wojskowe, a to z powodu możliwości podwójnego wykorzystania zastosowań cywilnych i wojskowych.

6.4 Obecnie w dziedzinie bezpieczeństwa struktura własności, zarządzanie i budżet pozostają bez wyjątku w gestii rządów danych państw. Rzadko występuje synergia pomiędzy

poszczególnymi krajami, chociaż niektóre działania w sektorze obronności koordynowane są na szczeblu europejskim. Istnieje kilka możliwych scenariuszy na przyszłość, poczynając od luźnej współpracy a kończąc na w pełni rozwiniętym europejskim modelu wspólnotowym.

6.5 EKES jest zdania, że ze względów związanych z bezpieczeństwem, rozwojem technologicznym i budżetem należy popierać planowanie przyszłych systemów, które prowadziłyby do zacieśniania związków pomiędzy krajami europejskimi.

6.6 Silnie zakorzeniony pozostaje pogląd, zgodnie z którym bezpieczeństwo jest sprawą narodową. Niemniej jednak wychodząc od wspólnej wizji przyszłości, obejmującej także wyzwania związane z sytuacją na świecie, można zainicjować konkretne projekty, a argumenty oparte na doświadczeniu mogą przyczynić się do postępu.

6.7 W celu uniknięcia niepotrzebnego powielania działań, w planach tych można uwzględnić specjalizację i odział pracy. Ponadto można tworzyć programy badawcze, pozwalające na rozwijanie możliwości technicznych ⁽²⁰⁾.

6.8 W związku z tym Europejska Agencja Obrony ⁽²¹⁾, będąca jednym z zaangażowanych podmiotów, może otrzymać większe pole manewru, aby rozwinąć szczególne kompetencje, takie jak np. określanie możliwości, proponowanie programów rozwoju i koordynowanie działań krajowych agencji kosmicznych i obronnych z działaniami ESA.

6.9 Nowy traktat przewiduje także perspektywy rozszerzenia inicjatyw Komisji i Rady na rzecz wspierania badań w dziedzinie bezpieczeństwa, przy czym należy unikać ewentualnego częściowego pokrywania i powielania się działań, jakie może z tego wynikać.

6.10 Decyzje tego typu wymagają przygotowań, a tym samym zaangażowania ze strony Rady ds. Przestrzeni Kosmicznej i Rady ds. Ogólnych. Mogą się do tego przyczynić usprawnienia instytucjonalne wprowadzone na mocy nowego traktatu.

Bruksela, 13 lutego 2008 r.

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ „Obecnie polityka kosmiczna na rzecz bezpieczeństwa nie jest jednolitą polityką, lecz jest kombinacją środków polityki prowadzonej przez państwa członkowskie, Radę ds. Przestrzeni Kosmicznej, Komisję i w razie potrzeby także EDA. Ten urozmaicony system wymaga lepszej koordynacji, aby możliwe było zracjonalizowania zarządzania nim i uniknięcie powielania działań”. Patrz: The Cost of Non Europe in the field of satellite based systems, FRS-IAI Report, Fondation Pour la Recherche Stratégique, Paris oraz Istituto Affari Internazionali, Roma, 24 maja 2007 r.

⁽²⁰⁾ Prekursorem jest tu zawarte z udziałem sześciu krajów porozumienie MUSIS (*Multinational Space-based Imaging system for Surveillance*).

⁽²¹⁾ Europejska Agencja Obrony